

"Hvormed må videnskabens begyndelse gøres?"¹

af Georg Wilhelm Friedrich Hegel

Oversættelse ved Anders Hee Nørbjerg Poulsen og Jesper Lundsfryd Rasmussen

[53] Først i nyere tid er man blevet bevidst om, at det kunne være en vanskelighed at finde en *begyndelse* i filosofien, og både grunden til denne vanskelighed og muligheden for at løse den er blevet diskuteret på mangfoldig vis. Begyndelsen i filosofien må enten være noget *formidlet* eller noget *umiddelbart*, og det er let at vise, at begyndelsen hverken kan være det ene eller det andet. Hermed møder den ene eller den anden begyndelsesmåde sin gendrivelse.

Princippet i en filosofi udtrykker ganske vist også en begyndelse, begyndelsen på *alle ting*, men ikke både en subjektiv og *objektiv* begyndelse. Princippet er et eller andet bestemt *indhold*: Vandet, det ene, nous, idé, – substans, monade osv.; eller når princippet relaterer sig til erkendelsens natur og dermed snarere kun bør være et kriterium end en objektiv bestemmelse – tænkning, anskuelse, følelse, jeg, subjektiviteten selv –, så er det her ligeledes indholdsbestemmelsen, hvorom interessen drejer sig. Derimod forbliver det at begynde som sådan ubemærket og ligegyldigt, for så vidt det er en subjektiv begyndelse i betydningen en tilfældig måde at begynde fremførelsen på. Hermed bliver nødvendigheden af spørgsmålet: ”Med hvad kunne man begynde?”, også ubetydende i forhold til nødvendigheden af princippet, i hvilket udelukkende interessen for *sagen* synes at ligge, som den interesse, hvad det *sande*, hvad den *absolutte grund* for alt kunne være.

Men den moderne forlegenhed angående begyndelsen fremgår af et yderligere behov, som de endnu ikke kender, for hvem det dogmatisk handler

---

¹ Teksten er en oversættelse af G.W.F. Hegel: *Wissenschaft der Logik: Erster Teil: Die objektive Logik: Erster Band: Die Lehre vom Sein* (1832), i: G.W.F. Hegel: *Gesammelte Werke*, bd. 21, udgivet af F. Hogemann & W. Jaeschke, Hamburg: Felix Meiner Verlag, s. 53–65.

Anders Hee Nørbjerg Poulsen, ph.d.-studerende
anhee@sdu.dk
Campusvej 55, 5230 Odense M Denmark

Jesper Lundsfryd Rasmussen, DFF-International Postdoc
jesper.lundsfryd@gmail.com
Fahnenbergplatz 79085 Freiburg im Breisgau, Tyskland

om påvisningen af princippet, eller skeptisk om det at finde frem til et subjektivt kriterium imod den dogmatiske filosofen; et behov som de, der ville begynde som skudt ud af pistolen, ud fra deres indre åbenbaring, fra troen, intellektuel anskuelse osv., helt fornægter, som ville de være hævet over *metoden* og *logik*. Hvis den tidligere abstrakte tænkning først og fremmest kun interesserer sig for princippet som *indhold*, men i den videre dannelse på den anden side er drevet til at være opmærksom på *erkendelsens* fremfærd [54], så bliver den *subjektive* færd også fattet som væsentligt moment i den objektive sandhed, og den nødvendighed fører med sig, at metoden er forenet med indholdet, *formen* med *princippet*. Så *princippet* bør også være begyndelse og det, som er **prius** for tænkningen, det *første* i tænkningens *gang*.

Man må her se på, hvordan den *logiske* begyndelse træder frem. De to sider, ifølge hvilke begyndelsen kan tages, er allerede nævnt, enten som resultat på formidlet eller som egentlig begyndelse på umiddelbar vis. Det i tidens dannelse så vigtige fremkomne spørgsmål: om viden om sandheden kunne være en umiddelbar, slet og ret begyndende viden, en tro, eller også en formidlet viden, er ikke at drøfte på dette sted. For så vidt en sådan betragtning kan foretages *foreløbig*, så er dette sket andetsteds (i min *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften*, 3. udgave, 1830 i »Vorbegriff«, § 61 ff.). Heraf turde kun dette blive anført, at der *gives* intet, intet i himmelen eller i naturen eller i ånden, eller hvor det end kunne være, der ikke indeholder umiddelbarheden i lige så høj grad som formidlingen, så begge disse bestemmelser viser sig som *uadskilt* og *uadskillelige*, og hin modsætning viser sig som en indholdsløs modsætning. Hvad derimod angår den *videnskabelige drøftelse*, så er det i enhver logisk sætning, inden for hvilken bestemmelsen af umiddelbarheden og bestemmelsen af formidlingen forekommer, heri altså også drøftelsen af deres modsætning og sandhed. For så vidt denne modsætning i relation til tænkning, viden, erkendelse får den mere konkrete skikkelse af umiddelbar eller formidlet *viden*, så betragtes naturen af erkendelsen overhovedet inden for logikkens videnskab ligesom naturen af erkendelsen i sin videre konkrete form, når den falder i videnskaben om ånden og i fænomenologien om ånden. At komme på det rene med erkendelsen allerede *forinden* videnskaben, er at forlange, at erkendelsen skulle drøftes *uden for* denne; *uden for* videnskaben lader erkendelsen sig dog ikke

gennemføre – i det mindste ikke på en videnskabelig måde, og her handler det alene om denne.

Begyndelsen er *logisk*, idet den bør gøres i elementet af den frie for sig værende tænkning, i elementet af den *rene viden*. Begyndelsen er hermed *formidlet* derved, at den rene viden er den sidste, absolutte sandhed om *bevidstheden*. I indledningen er det bemærket, at *Åndens fænomenologi*, videnskaben om bevidstheden, er fremstillingen af det, at bevidstheden har *begrebet* om videnskaben som resultatet, og det er: den rene viden. Logikken har for så vidt videnskaben om den tilsynekommende ånd som sin forudsætning, hvilket påviser nødvendigheden [55] og dermed beviset for sandheden af standpunktet, som er den rene viden, og som indeholder og opviser dennes formidling i det hele taget. I denne videnskab om den tilsynekommende ånd går man ud fra den empiriske, *sanselige* bevidsthed, og denne er den egentlige *umiddelbare* viden; sammesteds bliver det drøftet, hvad der er i denne umiddelbare viden. Bevidsthed af en anderledes beskaffenhed, som troen på guddommelige sandheder, indre erfaring, viden gennem indre åbenbaring osv., viser sig ved ringe overvejelser kun at kunne anføres særdeles uegentligt som umiddelbar viden. I hin afhandling er den umiddelbare bevidsthed også det i videnskaben første og umiddelbare, og dermed forudsætningen; i logikken derimod er det, som har vist sig som resultat af *Åndens fænomenologi* forudsætningen, dvs. ideen som ren viden. *Logikken* er den *rene videnskab*, og dvs. den rene viden i hele omfanget af sin udvikling. Denne ide har imidlertid i dette resultat bestemt sig på den måde at være den til sandhed blevne vished; den vished, der på den ene side ikke mere er overfor genstanden, men har inderliggjort den, som ved om genstanden, det er den selv, – og på den anden side den viden, der [har] opgivet den viden om sig selv som værende sådan en, som er over for det objektive [Gegenständlich] og kun er dettes tilintetgørelse; en viden, som yderliggør denne subjektivitet og er enhed med sin yderliggørelse.

Siden denne bestemmelse af den rene viden nu er immanent i begyndelsen af sin videnskab, så er der intet andet at gøre end det at betragte – eller snarere med tilsidesættelse af al refleksion, alle meninger, som man ellers har –, kun at tage det ind, som er *forhånden*.

Den rene viden, som [er] *gået sammen* i denne *enhed*, har ophævet al forbindelse og al formidling til noget anden; den er det forskelsløse; dette forskelsløse hører følgelig selv op med at være viden; der er kun *enkel umiddelbarhed* forhånden.

Den enkle umiddelbarhed er selv et refleksionsudtryk og forbinder sig med forskellen fra det formidlede. I sit sande udtryk er denne enkle umiddelbarhed derfor den *rene væren*. Ligesom den *rene* viden ikke bør kaldes andet end viden som sådan, helt abstrakt, så bør ren væren tillige ikke kaldes andet [56] end *væren* overhovedet; væren, intet andet, uden nogen yderligere bestemmelser og fylde.

Væren er her det begyndende fremstillet som opstået gennem formidling og nærmere igennem formidlingen, som tillige er ophævelsen af formidlingen selv; med forudsætningen om den rene viden som resultat af den endelige viden, bevidsthedens. Hvis der imidlertid ikke skulle gøres [en] forudsætning, dvs. skulle begyndelsen selv forstås *umiddelbart*, så bestemmer begyndelsen sig kun derved, at den bør være begyndelsen på logikken, dvs. begyndelsen på tænkningen for sig. Udelukkende beslutningen er forhånden, hvilken man også kan anse for et vilkår, nemlig at man vil betragte *tænkningen som sådan*. På den måde må begyndelsen være *absolut* eller, hvad der her er det samme, abstrakt begyndelse; begyndelsen må således *intet forudsætte*; den må hverken være formidlet gennem noget [nichts] eller have en grund; men bør tværtimod selv være grund for den hele videnskab. Begyndelsen må derfor slet og ret være *noget* umiddelbart eller snarere kun *det umiddelbare* selv. Ligesom den ikke kan have en bestemmelse imod noget andet, så kan den heller ikke indeholde noget i sig, da et indhold ville have været en skelnen mellem og en forbindelse af forskellige med hinanden, og følgelig en formidling. Begyndelsen er altså den *rene væren*.

Efter denne enkle redegørelse for det, der foreløbigt kun hører til det selv allermest enkle, den logiske begyndelse, kan derudover følgende yderligere refleksioner tilføjes; dog kan refleksionerne ikke skulle tjene til såvel uddybelse og bekræftelse af hin redegørelse, der for sig er færdig, idet den snarere kun foranlediges gennem forestillinger og refleksioner, der i forvejen kan stå i vejen for os, og dog, som alle andre forudgående fordomme må disse selv finde deres

gennemførelse i videnskaben. Disse fordomme ville af den grund egentlig skulle være at afvente med tålmodighed.

At det absolut-sande må være et resultat og omvendt, at et resultat forudsætter en første sandhed, men som, fordi det er først, objektiv betragtet, ikke er nødvendigt og i subjektiv henseende ikke erkendt, – er en indsigt, som i nyere tid har frembragt den tanke, at filosofien alene begynder med en [57] *hypotetisk* og *problematiske* sandhed, og filosofien derfor i begyndelsen kun kan være en søgen. Denne opfattelse, som *Reinhold* i den senere periode af sin filosofien gentagne gange har søgt fremskyndet, hvortil man retfærdigvis må indrømme, at der til grund for denne opfattelse ligger en oprigtig interesse, som angår den spekulative natur af den filosofiske *begyndelse*. Den indgående diskussion af denne opfattelse er samtidig en anledning til at indlede en foreløbig forståelse af meningen af det logiske fremskridt i det hele taget, da førnævnte opfattelse samtidig indbefatter hensynet til fortgangen. Og den indgående diskussion stiller det nærmere sådan frem, at det at skride fremad i filosofien snarere er en gåen tilbage og en begrundelse, gennem hvilken det først vil vise sig, at det, hvormed der blev begyndt, ikke blot er en vilkårlig antaget sandhed, men derimod i virkeligheden dels det *sande*, dels den *første sandhed*.

Man må indrømme, at det er en væsentlig betragtning – der nærmere vil vise sig i logikken selv – at det at gå frem er en *tilbagegang* i *grunden*, til det *oprindelige* og *sande*, hvormed begyndelsen blev gjort og faktisk bliver frembragt, og som afhænger af det oprindelige og sande. – Således bliver bevidstheden på sin vej fra umiddelbarheden, med hvilken den begynder, ført tilbage til den absolutte viden som sin inderste *sandhed*. Dette sidste, grunden, er derfor også det, fra hvilket det første udgår, der i starten optrådte som umiddelbar. – På den måde bliver den absolutte ånd, der viser sig som den konkrete og sidste, højeste sandhed om al væren, snarere ved *afslutningen* af udviklingen erkendt som det, der i frihed yderliggør sig, det, der frisætter sig til at tage skikkelse af en *umiddelbar* væren – og beslutter sig til skabelsen af en verden, der indeholder alt det, som faldt i den udvikling, der er gået forud for førnævnte resultat, og som med sin begyndelse gennem denne omvendte stilling bliver forvandlet til noget, der er afhængigt af resultatet som princippet. Det væsentlige for videnskaben er ikke så meget, at begyndelsen er en ren umiddelbarhed, men derimod at

helheden af videnskaben i sig selv er et kredsløb, hvori det første også bliver det sidste og det sidste også bliver det første.

Derfor viser det sig på den anden side lige så nødvendigt at betragte det som *resultat*, i hvilket bevægelsen hele tiden går tilbage i sin *grund*. I henhold til [58] dette er det første lige så meget grunden og det sidste noget afledt; idet man går ud fra det første og gennem rigtige udledninger kommer til det sidste som grunden, er denne resultat. *Fortgangen* fra det, der udgør begyndelsen, er endvidere kun at betragte som en videre bestemmelse af det samme [dvs. forløbet], således at det begyndende forbliver tilgrundliggende for alt følgende og intet af det forsvinder. Det at gå frem består hverken deri, at noget *andet* bare ville blive udledt, eller at der ville blive overgået i noget egentligt andet – og for så vidt denne overgåen forekommer, så ophæver den sig lige så meget igen. På den måde er begyndelsen i filosofien, det i alle følgende udviklinger nærværende og sig bevarende grundlag, det fuldstændig immanent forblivende i sine yderligere bestemmelser.

Så gennem denne fremgang taber begyndelsen det, som den ensidigt har i denne bestemthed, nemlig overhovedet at være noget umiddelbart og abstrakt. Begyndelsen bliver noget formidlet, og den videnskabelige fremadskridende bevægelseslinje gør sig dermed til en kreds. Samtidigt viser det sig, at det, som gør begyndelsen – idet begyndelsen qua begyndelse endnu er det uudviklede, indholdsløse – i begyndelsen endnu ikke bliver virkelig erkendt, og at først videnskaben, og netop i sin hele, fuldendte, indholdsfulde udvikling, først er virkelig begrundet erkendelse.

Fordi *resultatet* først fremtræder som den absolutte grund, er denne erkendelses fremadskriden hverken noget provisorisk eller problematisk og hypotetisk, men den må være bestemt gennem sagens natur og indholdet selv. Denne begyndelse er hverken noget vilkårligt og blot foreløbigt antaget eller noget vilkårligt tilsynkommende og bønligt forudsat, fra hvilket det i følgerne imidlertid viser sig, at man gjorde ret i, at gøre det til begyndelsen; ikke som det er tilfældet ved konstruktionerne – som man henvises til at gøre for at bevise en geometrisk sætning –, at det fra disse konstruktioner først bagefter giver sig ved beviserne, at man gør ret i netop at trække disse linjer og så i beviserne selv at begynde med sammenligningen af disse linjer [59] eller vinkler. Ved selve

linjetrækningen eller sammenligningen alene begribes erkendelsens fremadskriden ikke. Således er netop *grunden* til, hvorfor der i den rene videnskab begyndes fra den rene væren, umiddelbart blevet angivet ved sig selv. Denne rene væren er enheden, i hvilken den rene viden går tilbage, eller hvis denne selv endnu som form bør holdes adskilt fra sin enhed, så er den også indholdet af den rene væren. På en måde er denne *rene væren*, dette absolut-umiddelbare, lige så absolut formidlet. På en anden måde skal det at være noget rent umiddelbart lige så kun tages væsentligt i ensidigheden, *netop fordi* det her er som begyndelsen. For så vidt det ikke var denne rene ubestemthed, for så vidt det var bestemt, så ville det blive taget som noget formidlet, noget allerede videreført; noget bestemt indeholder *noget andet* i forbindelse med et første. Det ligger altså i *naturen af begyndelsen selv*, at begyndelsen er væren og ellers intet. Der behøves derfor ikke andre forberedelser, ej heller refleksioner og tilknytningspunkter fra anden side, for at komme ind i filosofien.

At begyndelsen er filosofiens begyndelse, derudaf kan egentlig heller ingen *nærmere bestemmelse* eller et *positivt* indhold for begyndelsen uddrages. For filosofien er her i begyndelsen, hvor sagen selv endnu ikke er til stede, et tomt ord eller en eller anden antaget uberettiget forestilling. Den rene viden giver kun denne negative bestemmelse: at den bør være den *abstrakte* begyndelse. For så vidt den rene væren tages som *indhold* af den rene viden, så skal denne rene viden træde tilbage for sit indhold og lade indholdet stå for sig selv og ikke bestemme det videre. – Eller i det den rene væren er at betragte som enheden, i hvilken viden på det højeste af foreningen falder sammen med objektet, så er viden forsvundet i denne enhed og er ikke forskellig fra enheden og har således ikke ladet nogen bestemmelse blive tilovers til enheden. – Ej heller er der noget eller et indhold til stede, som ville kunne bruges til at gøre begyndelsen mere bestemt.

Også den hidtil som begyndelse antagne bestemmelse af *væren* ville kunne [60] udelades, således at der kun ville forlanges, at der gøres en ren begyndelse. Så er intet andet til stede end *begyndelsen selv*, og så har man at se, hvad begyndelsen er. – Dette standpunkt kunne tillige komme dem til gode, som på den ene side hverken beroliger sig med, at der begyndes med væren, det være sig ud fra hvilke refleksioner det end måtte være, eller endnu mindre med den

følge, som væren har, nemlig at overgå til intet; på den anden side kunne det komme dem til gode, som overhovedet ikke andet ved end, at man i en videnskab begynder med *forudsætningen* om en *forestilling* – en forestilling, hvilken herpå *analyseres*, således at udfaldet af en sådan analyse nu afgiver det første bestemte begreb i videnskaben. Idet vi også ville iagttage denne fremgangsmåde, så ville vi ingen særlig genstand have, fordi begyndelsen, som *tænknings* begyndelse, bør være fuldstændig abstrakt, fuldstændig almen, fuldstændig form uden noget indhold; hermed ville vi slet intet andet have end forestillingen om en blot og bar begyndelse som sådan. Nu er det altså at se, hvad vi har i denne forestilling.

Det er endnu intet, og det bør blive noget. Begyndelsen er ikke det rene intet, men et intet fra hvilket noget skal udgå; væren er således også allerede indeholdt i begyndelsen. Begyndelsen indeholder begge, væren og intet; begyndelsen er enheden af væren og intet; – eller er ikkeværen, som samtidigt er væren, og væren, som samtidigt er ikkeværen.

Endvidere: væren og intet er i begyndelsen forhånden som *adskilte*, for den henviser til noget andet; begyndelse er en ikkeværen, der er forbundet til en væren som til et andet; det begyndende *er* endnu ikke; det tilgår først væren. Begyndelsen indeholder altså væren som en sådan væren, der fjerner sig fra ikkeværen eller ophæver den som noget, der er den modsat.

Endvidere *er* dog det, som begynder, allerede, men i lige så høj grad *er* det endnu *ikke*. De modsatte, væren og ikkeværen, er altså i begyndelsen i umiddelbar forening; eller begyndelsen er deres *uadskilte enhed*.

Analysen af begyndelsen ville således give begrebet om enheden af væren og ikkeværen – eller, i mere reflekteret form, [begrebet] om enheden af det at være adskilt og ikkeadskilt – eller identiteten af identiteten og ikkeidentiteten. Dette begreb ville kunne anses som den første, reneste, dvs. mest abstrakte definition af det absolutte, – som begrebet faktisk ville være, hvis målet i det hele taget ville være formen på definitionen og navnet på det absolutte. [61] Ligesom førnævnte abstrakte begreb ville være den første definition, ville i denne betydning således alle videre bestemmelser og udviklinger kun være mere bestemte og rigere definitioner af dette absolutte. Men de, som ikke er tilfredse med *væren* som begyndelsen, fordi væren overgår i intet, hvorudaf enheden af

væren og intet opstår, må se til, om de med følgende begyndelse, som begynder med forestillingen om *begyndelsen*, og med analysen af forestillingen – en analyse som vel vil blive rigtig –, men ligeledes fører til enheden af væren og intet, hermed bliver mere tilfredse end ved det, at væren gøres til begyndelsen.

Der er dog endnu en betragtning at gøre vedrørende denne fremgangsmåde. Førnævnte analyse forudsætter forestillingen om begyndelsen som bekendt; der er således blevet gået frem efter forbilledet fra andre videnskaber. Disse forudsætter deres genstand og antager bønligt, at alle har den samme forestilling om genstanden og deri må finde omtrent de samme bestemmelser, som de her og der gennem analyse, sammenligning og andet ræsonnement over den tilføjer og angiver. Dog må det, der udgør den absolutte begyndelse, tillige være noget bekendt; hvis det nu er noget konkret og hermed noget i sig selv mangfoldigt bestemt, så er denne *forbindelse*, som det er i *sig* selv, forudsat som noget bekendt; forbindelsen er dermed angivet som noget *umiddelbart, hvad den dog ikke er*, fordi den alene er forbindelse som en forbindelse af forskellige, og den indeholder således *formidlingen* i sig selv. Yderligere indtræder tilfældigheden og vilkårligheden af analysen og de forskellige bestemmelser ved det konkrete. Hvilke bestemmelser der fremhæves, afhænger af det, som alle i deres umiddelbare og tilfældige forestillinger *forefinder*. Den indeholdte forbindelse i en konkret, syntetisk enhed, er kun en *nødvendig* forbindelse, for så vidt den ikke er forefundet, men frembragt gennem momenternes egne bevægelser, gående tilbage i denne enhed. En bevægelse, som er modsætningen til den [62] analytiske fremgangsmåde; modsætningen til en fra sagen selv yderlig og i subjektet faldende handling.

Det betyder, at det, hvormed begyndelsen er at gøre, ikke er noget konkret; ikke kan være noget sådant, som indeholder en forbindelse *i sig*. For noget sådan forudsætter en iboende formidling og en overgang fra det første til noget andet, hvorfra det konkrete, der er blevet enkelt, ville være resultatet. Men begyndelsen bør ikke selv allerede være det første *og* noget andet: Det, som er det første *og* noget andet i sig selv, indebærer [enthält] allerede en tilvejebragt fortsættelse [Fortgegangenseyn]. Hvad der gør begyndelsen, begyndelsen selv, er derfor at tage som noget uanalyserbart, i sin enkle og uopfyldte umiddelbarhed, altså *som væren*, som det fuldstændigt tomme.

Hvis man for eksempel utålmodigt mod betragtningen af den abstrakte begyndelse ville indvende, at der ikke skulle begyndes med begyndelsen, men ligefrem med *sagen*, så er denne sag intet andet end førnævnte tomme væren; for hvad sagen end måtte være, er det dette, der først i videnskabens forløb skal vise sig; hvad der ikke før videnskaben kan forudsættes som bekendt.

Uanset hvilken form, der ellers tages for at få en anden begyndelse end den tomme væren, så lider denne begyndelse under de angivne mangler. De, som forbliver utilfredse med denne begyndelse, må stille sig den opgave at begynde anderledes for derved at undgå disse mangler.

En original begyndelse på filosofien kan dog ikke lades fuldstændigt uomtalt. En begyndelse, der har gjort sig berømt i den nyere tid, nemlig begyndelsen med *Jeg'et*. Den kom dels fra den refleksion, at alt følgende må udledes af det første sande, dels fra det behov, at det *første* sande er noget bekendt og yderligere noget *umiddelbart vist*. Denne begyndelse er generelt ikke en sådan forestilling, som er tilfældig, og som kan være beskaffen på en måde i et subjekt og anderledes i et andet. For *Jeg'et*, denne umiddelbare selvbevidsthed, kommer først og fremmest selv til syne dels som noget umiddelbart, dels som noget i en anden og meget højere grad bekendt end nogen anden forestilling. Noget bekendt hører ganske vist til *Jeg'et*, men det er stadig noget fra *Jeg'et* forskelligt og dermed tillige tilfældigt indhold; *Jeg'et* [63] derimod er den enkle vished om sig selv. Men *Jeg'et* er overhovedet *tillige* det konkrete, eller *Jeg'et* er snarere det konkreteste, – bevidstheden om sig selv som en uendelig mangfoldig verden. For at *Jeg'et* kan være begyndelse og grund for filosofien kræves udskillelsen af dette konkrete, – den absolutte akt, hvorigennem *Jeg'et* renses fra sig selv og bevidstgøres som dette abstrakte *Jeg*. Men dette rene *Jeg* er nu *ikke* et umiddelbart, ej heller det bekendte, sædvanlige *Jeg* fra vor bevidsthed, hvortil videnskaben umiddelbart og for enhver skal tilknyttes. Hin akt ville egentlig ikke være andet end ophøjelsen til standpunktet af den rene viden, fra hvilket forskellen mellem det subjektive og det objektive er forsvundet. Men ligeså *umiddelbart* som denne ophøjelse er krævet, er den et subjektivt postulat; for at vise sig som et sandt krav, må bevægelsen fremad af det konkrete *Jeg* påvises og være blevet fremstillet fra den umiddelbare bevidsthed til den rene viden ved den selv og gennem dens egen nødvendighed.

Uden denne objektive bevægelse synes den rene viden, også bestemt som *den intellektuelle anskuelse*, som et vilkårligt standpunkt eller selv som en af bevidsthedens empiriske *tilstande*, med hensyn til hvilket det så kommer an på, om den kan *forefinde* eller frembringe det ene standpunkt, men ikke det andet. Men for så vidt dette rene Jeg må være den væsentlige, rene viden, og den rene viden dog kun sættes gennem den absolutte akt af selvophævelsen i den individuelle bevidsthed, og ikke umiddelbart er forhånden i den [den individuelle bevidsthed], mistes netop den fordel, som skulle følge af denne begyndelse på filosofien: at begyndelsen nemlig er noget slet og ret bekendt, hvad enhver umiddelbart finder i sig, hvorved den videre refleksion kunne tilknyttes; hint rene Jeg er snarere i sin abstrakte væsenhed noget ukendt for den almindelige bevidsthed. Noget ubekendt, som den dagligdags bevidsthed ikke finder deri. Dermed indtræder snarere ulempen ved vildledelsen: at det skulle omhandle noget bekendt for den empiriske selvbevidstheds Jeg, idet at der faktisk er tale om noget fjernt for denne bevidsthed. Bestemmelsen af den rene viden som Jeg fører den vedvarende erindring om det subjektive Jeg med sig, hvis skranker skal glemmes, og det vedholder forestillingen [64] nærværende, som om sætningerne og forholdene, som viser sig i Jeg'ets videre udvikling, i den sædvanlige bevidsthed, da den jo er det, i hvilken sætningerne og forholdene hævdes at forekomme og kunne forefindes i. Denne forveksling frembringer i stedet for umiddelbar klarhed snarere blot en så meget desto grellere forvirring og komplet desorientering; udadtil har den helt og holdent foranlediget de groveste misforståelser.

Hvad yderligere angår den *subjektive* bestemthed af Jeg'et, så fratager den rene viden vel den indskrænkede betydning af Jeg'et, det at have sin uovervindelige modsætning i et objekt. Af denne grund ville det dog i det mindste være *overflødig*, stadigt at beholde denne subjektive indstilling og bestemmelsen af det rene væsen som et Jeg. Denne bestemmelse fører ikke alene hin forstyrrende tvetydighed med sig, men bestemmelsen bevarer også ved nærmere betragtning sin egenskab af at være et subjektivt Jeg. Den virkelige udvikling af videnskaben, som udgår fra Jeg'et, viser, at objektet i denne udvikling har og beholder den perennerende bestemmelse af at være en *Anden* for Jeg'et. Den virkelige udvikling viser altså, at Jeg'et, fra hvilket der udgås, ikke

er den rene viden, som i sandhed har overvundet bevidsthedens modsætning, men at dette jeg stadig er fanget i tilsynekomsten.

Hertil skal knyttes den væsentlige bemærkning, at selv hvis *Jeg'et* som den rene viden eller som intellektuel anskuelse ville kunne bestemmes *ved sig* [an sich] og ville kunne hævdes som en begyndelse, så handler videnskaben ikke om, hvad der er forhånden *ved sig* eller *inderligt*, men om tilstedeværelsen af inderligheden *i tænkningen* og om *bestemtheden*, som en sådan tilstedeværelse har. Hvad der dog er til stede af den intellektuelle anskuelse eller – hvis dens genstand kaldes det evige, det guddommelige, det absolutte – hvad der af det evige eller absolutte er til stede i *begyndelsen* af videnskaben, det kan ikke være andet end den første, umiddelbare, enkle bestemmelse. Hvilket rigere navn der end gives denne begyndelse, som den blotte væren udtrykker, så kan det kun komme i betragtning, hvorledes noget sådant absolut indtræder i den *tænkende* viden og i det at artikulere denne viden. Den intellektuelle anskuelse [65] er vel den voldsomme tilbagevisning af det at formidle og af den bevisende, yderlige refleksion. Men hvad den udsiger mere end simpel umiddelbarhed, er noget konkret, der indeholder differentierede bestemmelser i sig. Artikulationen og fremstillingen af en sådan er dog, som allerede bemærket, en formidlende bevægelse, som begynder fra *en af* bestemmelserne og fortsætter til de andre, hvis disse også går tilbage til den første; - det er en bevægelse, som tillige ikke må være vilkårlig eller assertorisk. Fra hvad der i sådanne fremstillinger bliver begyndt, er ikke det konkrete selv, men alene det enkle umiddelbare, fra hvilket bevægelsen udgår. Derudover mangler beviset, som forbindelsen af de i det konkrete indeholdte bestemmelser behøver, hvis noget konkret gøres til begyndelsen.

Hvis der altså i udtrykket af det absolutte eller det evige eller Gud (og *Gud* ville have den mest ubestridte ret dertil, at begyndelsen gjordes med ham), hvis der i disses anskuelse eller tanker *ligger mere* end i den rene væren, så skal det, som *ligger* deri, først *fremtræde* som i den tænkende, ikke den forestillende viden; det, som ligger deri, så rigt som det end måtte være, så er bestemmelsen, som *først* fremtræder i viden, en enkel bestemmelse, for kun i det enkelte er der intet andet end den rene begyndelse; kun det umiddelbare er enkelt, for kun i det umiddelbare er der endnu ikke en forgang fra det ene til det andet. Hvad der

således skal være artikulert eller indeholdt i den rigere form af det at forestille det absolutte eller Gud, er i begyndelsen kun tomme ord og kun væren; dette enkle, som ellers ingen videre betydning har, denne tomhed er altså slet og ret filosofiens begyndelse.

Denne indsigt er selv så enkel, at denne begyndelse som sådan hverken behøver forberedelse eller yderligere indledning; og denne foreløbighed af ræsonnementet om begyndelsen kunne ikke have til hensigt at føre hen til begyndelsen, men snarere at fjerne al foreløbighed.